

แนวทางการพัฒนาคลองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจอย่างยั่งยืน
ภายใต้โครงการ “คืนคลองสวยทั่วไทย สุขใจเที่ยวท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

๑. หลักการและเหตุผล

ด้วยแม่น้ำลำคลองในอดีตนั้นมีบทบาทสำคัญมาก ตลอดสองฝั่งคลองเป็นที่ตั้งบ้านเรือนของมนุษย์ ทำให้มีการใช้เส้นทางคมนาคมขนส่งทางน้ำเป็นหลัก ทั้งยังเป็นแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค เพื่อการเกษตร เป็นแหล่งผลิตอาหาร และยังเป็นแหล่งกำเนิดศิลปวัฒนธรรม ประเพณีทางน้ำมากมาย ประเพณีการแข่งเรือ ประเพณีลอยกระทง สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งในปัจจุบันยังมีการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำอยู่บ้าง เพื่อการเกษตร อุตสาหกรรม คมนาคม แต่จากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปของคนไทย ถนนกลายเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่ง ดังนั้น บ้านที่อยู่ติดลำคลองจึงกลายเป็นหลังบ้านซึ่งลดความสำคัญลงไป การใช้ระบบประปา การสร้างบ้านเรือนที่อิงไปกับเส้นทางถนนมากกว่าริมน้ำ การปลูกสร้างบ้านเรือนรुक้าแม่น้ำ คูคลอง รวมถึงการถมพื้นที่ริมน้ำ ทำให้แหล่งน้ำต่างๆ กลายเป็นเพียงที่รองรับและระบายน้ำฝน น้ำเสียเท่านั้น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจึงได้ดำเนินการพัฒนาคลองเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อมอบเป็นของขวัญปีใหม่ให้กับประชาชน ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๒ โครงการคืนคลองสวยทั่วไทย สุขใจเที่ยวท้องถิ่น

จากการรายงานผลการดำเนินการตามข้อสั่งการของรองนายกรัฐมนตรี พลเอก ฉัตรชัย สาริกัลยะ ในการประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาคลองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ ที่ประชุมได้เห็นชอบภารกิจที่จะดำเนินการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว “วิถีคลอง วิถีไทย ตามรอยเสด็จคลองดำเนิน” โดยให้หน่วยงานที่ได้รับมอบหมายภารกิจดำเนินการพัฒนาคลองดำเนินสะดวก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ให้แล้วเสร็จ ซึ่งกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้เห็นชอบแนวทางการพัฒนาเพื่อสร้างต้นแบบและขยายผลการพัฒนาคลองดำเนินสะดวก และเห็นชอบให้มีการนำคลองต้นแบบระดับจังหวัดจากโครงการของขวัญปีใหม่ ของกระทรวงมหาดไทย ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๒ “โครงการคืนคลองสวยทั่วไทย สุขใจเที่ยวท้องถิ่น” มาพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจอย่างยั่งยืน เพื่อรองรับการขยายผลจากการพัฒนาคลองดำเนินสะดวกต่อไป

๒. วัตถุประสงค์

- ๒.๑ เพื่อสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนในพื้นที่รู้จักอนุรักษ์ ดูแลรักษาคลองให้สะอาด และส่งเสริมพฤติกรรมลดการทิ้งขยะและของเสียต่าง ๆ ลงในคูคลอง
- ๒.๒ เพื่อพัฒนาคลองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจอย่างยั่งยืน
- ๒.๓ เพื่อเปลี่ยนภาพลักษณ์การท่องเที่ยวกระแสหลัก เป็นการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้และสัมผัสวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ๒.๔ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีคูคลอง วิถีเกษตร และประวัติศาสตร์
- ๒.๕ เพื่อยกระดับการทำงานแบบประชารัฐให้ทุกภาคส่วน โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนและอาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานสร้างชุมชนให้มีความสามัคคี สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์คูคลอง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

๓. เป้าหมาย

- ๓.๑ พัฒนาคูคลองเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจโดยมีคูคลองดำเนินสะดวกเป็นต้นแบบในการพัฒนาเพื่อต่อยอดและขยายผลให้ครอบคลุมทั่วทั้งประเทศ โดยมีคูคลองต้นแบบระดับจังหวัดจากโครงการ “คืนคลองสวยทั่วไทย สุขใจเที่ยวท้องถิ่น” เป็นพื้นที่ในการดำเนินการ
- ๓.๒ กิจกรรมที่เน้นความประหยัด ใช้เทคโนโลยีบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ๓.๓ สร้างสรรค์และประสานพลังประชารัฐโดยการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น อาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก ภาครัฐ ภาคเอกชน รัฐวิสาหกิจ และประชาชนในพื้นที่ภายใต้วิถีการดำรงชีวิตร่วมกัน

๔. การดำเนินงาน

จังหวัดพิจารณาดำเนินการผ่านคณะทำงานระดับจังหวัดที่แต่งตั้งตามโครงการของขวัญปีใหม่ของกระทรวงมหาดไทย เพื่อมอบให้ประชาชน ประจำปี ๒๕๖๒ “คืนคลองสวยทั่วไทย สุขใจเที่ยวท้องถิ่น” โดยนำคูคลองต้นแบบระดับจังหวัดจากโครงการคืนคลองสวยทั่วไทย สุขใจเที่ยวท้องถิ่น ที่มีศักยภาพและสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ จังหวัดละ ๑ แห่ง มาดำเนินการปรับปรุงโครงสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวก รวมถึงส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่นด้วยการจัดกิจกรรม เพื่อสร้างต้นแบบการพัฒนาคูคลองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจอย่างยั่งยืน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๔.๑. ขั้นตอนการคัดเลือกพื้นที่ดำเนินการ

๔.๑.๑ จังหวัดชี้แจงและซักซ้อมแนวทางการดำเนินโครงการ ให้ อบท. ที่รับผิดชอบดูแลคูคลองต้นแบบระดับจังหวัดที่ได้รับการคัดเลือกจากโครงการคืนคลองสวยทั่วไทย สุขใจเที่ยวท้องถิ่น ทราบและพิจารณาเข้าร่วมโครงการคืนคลองสวยทั่วไทย สุขใจเที่ยวท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

๔.๑.๒ ในกรณีที่มีคูคลองต้นแบบระดับจังหวัดมากกว่า ๑ แห่ง ให้คณะทำงานระดับจังหวัดพิจารณาคัดเลือกคูคลองต้นแบบระดับจังหวัด จำนวน ๑ แห่ง โดยพิจารณาคัดเลือกคูคลองที่มีศักยภาพที่จะนำมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจมากที่สุด หรืออาจกำหนดเงื่อนไขและหลักเกณฑ์เพิ่มเติมได้ตามที่คณะทำงานเห็นสมควร

๔.๑.๓ ในกรณีที่ไม่มีการคัดเลือกต้นแบบระดับจังหวัดที่ได้รับการคัดเลือก ให้ดำเนินการคัดเลือกอีกครั้ง โดยคัดเลือกจากคูคลองต้นแบบที่ผ่านการคัดเลือกจากคณะทำงานระดับอำเภอ

๔.๒ การดำเนินการพัฒนาคูคลองต้นแบบระดับจังหวัด โดยดำเนินการผ่านคณะทำงานปฏิบัติการระดับจังหวัดจากโครงการ “คืนคลองสวยทั่วไทย สุขใจเที่ยวท้องถิ่น” ซึ่งประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธานคณะทำงาน หัวหน้าส่วนราชการระดับจังหวัดที่เกี่ยวข้อง หัวหน้าส่วนราชการระดับอำเภอที่เกี่ยวข้อง และผู้บริหาร อบท. ที่รับผิดชอบดูแลคูคลองที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นคูคลองต้นแบบ ภาคเอกชน รัฐวิสาหกิจ และภาคประชาชนในเขต อบท. นั้น ร่วมเป็นคณะทำงาน และท้องถิ่นจังหวัด เป็นคณะทำงานและเลขานุการมีรายละเอียด ดังนี้

๔.๒.๑ จัดทำแผนปฏิบัติงาน โดยมีแนวทางดังนี้

- (๑) สํารวจคลองเพื่อตรวจสอบโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายแนะนำสถานที่ รวมถึงการติดตั้งถังขยะแบบแยกประเภท เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการรักษาความสะอาดของสถานที่ดังกล่าว
- (๒) ประชาสัมพันธ์เพื่อรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ เรื่องการดูแลรักษา และห้ามทิ้งขยะลงสู่คลอง
- (๓) จัดกิจกรรมอาสาทำความสะอาดคูคลอง เพื่อเชิญชวนประชาชนในพื้นที่ มาร่วมกับอาสาสมัครท้องถิ่นรักษ์โลก (อถล.) และหน่วยงานต่างๆ ที่อาสา เข้าร่วมกิจกรรม ในการทำความสะอาดคูคลอง กำจัดผักตบชวาและวัชพืชต่าง ๆ โดยอาจกำหนดให้มีกิจกรรมดังกล่าวขึ้นเดือนละ ๑ – ๒ ครั้ง หรือตามความเหมาะสม ทั้งนี้ อาจต่อยอดด้วยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการจัดกิจกรรมตลาดเพื่อการท่องเที่ยว โดยเชิญชวนให้ผู้ประกอบการท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน และรัฐวิสาหกิจ ร่วมจัดกิจกรรมดังกล่าวเดือนละ ๑ – ๒ ครั้ง หรือตามความเหมาะสม และมีการออกกฎระเบียบ ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมร่วมกันรักษาความสะอาดและเก็บขยะมูลฝอย หลังจากดำเนินงานกิจกรรมดังกล่าวเสร็จสิ้น

๔.๒.๒ ผู้ว่าราชการจังหวัดให้ความเห็นชอบ

๔.๒.๓ การพิจารณางบประมาณดำเนินงาน

๔.๒.๔ ประชาสัมพันธ์กิจกรรม

๔.๒.๕ ปฏิบัติตามแผนงาน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน อาสาสมัครท้องถิ่นรักษ์โลก และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

๔.๒.๖ ติดตามและรายงานความก้าวหน้า

๔.๒.๗ ประเมินผลสัมฤทธิ์ของกิจกรรมและจัดทำรายงาน

๕. สถานที่ดำเนินการ

ดำเนินการในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบดูแลคลองต้นแบบระดับจังหวัดที่ได้รับการคัดเลือกจากโครงการคืนคลองสวยทั่วไทย สุขใจเที่ยวท้องถิ่น

๖. ระยะเวลาการดำเนินการ

ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยมีแผนการดำเนินงาน ดังนี้

- (๑) เดือนเมษายน ๒๕๖๒ เตรียมความพร้อมสำหรับ อปท. ที่รับผิดชอบดูแลคลองต้นแบบระดับจังหวัดที่ได้รับการคัดเลือกจากโครงการ “คืนคลองสวยทั่วไทย สุขใจเที่ยวท้องถิ่น” โดยสำรวจคุณสมบัติของพื้นที่ดังกล่าวให้มีความพร้อมทั้งในเรื่อง โครงสร้างพื้นฐาน /และสิ่งอำนวยความสะดวก ...

และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายแนะนำสถานที่ รวมถึงการติดตั้งถังขยะแบบแยกประเภท และอาจดำเนินการปรับปรุงภูมิทัศน์เพิ่มเติมด้วยการขุดลอกคูคลองและปลูกต้นไม้ริมคลอง

- (๒) เดือนพฤษภาคม ๒๕๖๒ ดำเนินการปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจอย่างยั่งยืน
- (๓) เดือนพฤษภาคม ๒๕๖๒ ประชาสัมพันธ์เพื่อรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่เรื่องการดูแลรักษา และห้ามทิ้งขยะลงสู่คูคลอง
- (๔) ช่วงเดือนมิถุนายน – กันยายน ๒๕๖๒ จัดกิจกรรมอาสาทำความสะอาดคูคลอง โดยเชิญชวนประชาชนในพื้นที่มาร่วมกับอาสาสมัครท้องถิ่นรักษ์โลก (อถล.) และหน่วยงานต่าง ๆ ที่อาสาเข้าร่วมกิจกรรม ในการทำความสะอาดคูคลองและกำจัดผักตบชวา ซึ่งอาจกำหนดให้มีกิจกรรมดังกล่าวขึ้นเดือนละ ๑ – ๒ ครั้ง หรือตามความเหมาะสม ทั้งนี้ อาจต่อยอดด้วยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการจัดกิจกรรมตลาดเพื่อการท่องเที่ยว โดยเชิญชวนให้ผู้ประกอบการท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน และรัฐวิสาหกิจ ร่วมจัดกิจกรรมดังกล่าวเดือนละ ๑ – ๒ ครั้ง หรือตามความเหมาะสม และมีการออกกฎระเบียบให้ผู้ใช้ร่วมกิจกรรมร่วมกันรักษาความสะอาดและเก็บขยะมูลฝอยหลังจากดำเนินงานกิจกรรมดังกล่าวเสร็จสิ้น

๗. งบประมาณดำเนินการ

- ๗.๑ งบประมาณองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- ๗.๒ งบประมาณจังหวัดและกลุ่มจังหวัด
- ๗.๓ งบประมาณภาคเอกชน

๘. ตัวชี้วัดผลสำเร็จของโครงการ

- ๘.๑ ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ
 - มีผู้เข้าร่วมโครงการ (๗๖) จังหวัด และไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐ มีความพึงพอใจกระบวนการปฏิบัติงานและเชื่อมั่นว่าสามารถเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในพื้นที่ได้
- ๘.๒ ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ
 - มีการพัฒนาพื้นที่คลองต้นแบบระดับจังหวัดจากโครงการ “คืนคลองสวยทั่วไทย สุขใจเที่ยวท้องถิ่น” ให้เป็นคลองต้นแบบสำหรับการท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจอย่างยั่งยืน อย่างน้อยจังหวัดละ ๑ แห่ง เพื่อรองรับการขยายผลจากโครงการ “วิถีคลอง วิถีไทย ตามรอยเสด็จคลองดำเนิน”

๙. การติดตามประเมินผล

- ๙.๑ สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัด รายงานผลการดำเนินงาน
- ๙.๒ หน่วยงานส่วนกลางตรวจติดตามการดำเนินงานระดับพื้นที่

๑๐. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ๒.๑ ส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีคลอง วิถีเกษตร และประวัติศาสตร์
- ๒.๒ เปลี่ยนภาพลักษณ์การท่องเที่ยวกระแสหลัก เป็นการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้และสัมผัสวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ๒.๓ เกิดการทำงานแบบประชารัฐที่ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างชุมชนให้มีความสามัคคี สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์คลอง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สังคมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็ง
- ๒.๔ เกิดคลองที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจอย่างยั่งยืน โดยดูแลรักษา กำจัดวัชพืช และดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในพื้นที่คลองต้นแบบสำหรับการท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจอย่างยั่งยืนอย่างต่อเนื่อง